

DNE 4. MAJA 1927 JE UMRL JAKOB ALJAŽ

MIRNO JE ZASPAL BLAGI GOSPOD

FRANCE URBANIJA

Spoštovani gospod župnik!

Nisem bil poleg, ko ste 27. avgusta 1889 med jutranjo mašo na Dobravi pri Kropi vzeli slovo od tamkajšnjih faranov in krasnega razgleda izpred cerkve na čudovite vrhove Julijcev in Karavank ter Storžiča in okoliških hribov. Skušam se le živeti v tisti čas, v Vaše tedanje občutke.

Če se ne motim, Vam je v Vašem bistrem očesu zablestela solza, ko ste stopili iz zakristije in je Vaša čvrstega koraka vajena noga zastala ob še skoraj sveži gomili. Pod njo počiva od dela utrujeno telo Vaše mame, ki je bila prav gotovo srečna, da ste postali duhovnik, četudi ne kar na hitro; je bilo še bolj premissljeno. Postavili ste ji lep nagrobnik, iz trdnega kamna izrezan in vanj dali vklesati:

*Tukaj počivajo ljuba mati
Elizabeta ALJAŽ
r. 1813 — 9. maja 1889*

*Večna luč naj jim sveti
Srčno ste nas vi ljubili,
Dobra mati bili ste.
Vam hvaležno smo točili
Vročih solzic jagode. —
Ko trobenta zabučil
Videli se bomo vsi.*

Postavil J. Aljaž, župnik

Še lepši in trajnejši, živ spomenik ste ji klesali do konca svojih dni v svojem srcu: dejanja, ki govorijo o hvaležnosti do rodne matere Elizabete in rodne grude Slovenije. In ta spomenik živi naprej v vseh Vaših duhovnih otrocih.

V majniku 1889 so se Vaša mati preselili v večnost; šli so za očetom Antonom. Tega in še marsičesa o Vas ne bi vedel, če ne bi Vi sami to tako preprosto in lepo popisali v Planinskem vestniku (leta 1923 v 8. številki) pod naslovom »Oris mojega življenja«.

»Rojen sem bil 6. junija 1845 (tiskarski škrat je ponagajal in namesto junija bi moralo biti julija) v vasi Zavrh št. 2 (pri Bačniku) pod Šmarno goro, župnije Smlednik na Gorenjskem. Oče so bili Anton, mati Elizabeta, doma iz Dobrove pri Ljubljani. Imel sem pet bratov in dve sestrji. Jaz sem bil četrtorojeni otrok. Oče so imeli srednje veliko posestvo in so še nekaj prikupili (skupaj 130 mernikov posestve). Bili so ključar cerkve na Šmarni gori, pobožen mož, dober narodni pevec,

branja nevešči, pa imeli so izvrsten spomin. Rojeni so bili leta 1795 ter so učakali 83 let. Mati so znali dobro brati, imeli so sv. pismo, staro 100 let, in skoraj vse nabožne bukve zadnjih dveh stoletij. Večinoma so podedovali knjige po svojih starših.«

In nadaljujete: prvi koraki v šole, petje na Šmarni gori in v šolah, Ljubljana, Dunaj, pa spet Ljubljana, Tržič, Dobrava, Dovje — to so glavne postaje Vašega življenja. Na vseh postajah in vmesnih potovanjih bogastvo iskrivih načrtov, uspešnih podvigov in seveda naporne vztrajnosti, brez katere ni šlo. Sami pa tudi pravite: »H koncu zberem nekaj rožic, pa tudi kopriv, ki so zrasle ob dolgem potu mojega življenja.« In ponižno začnete zadnje poglavje »Moji padci« in ne morda »Moje zmage«, kakor bi morda marsikdo pričakoval.

SELITEV IZ DOBRAVE

Vrniva se na Dobravo!

Vaša mati so prav gotovo vedeli (ali še boljše čutili), zakaj se njen Jaka odpravljala z Dobrave drugam. Ne morem si misliti, da ji ne bi pripovedovali o svojem romanju na Triglav, pa o Šmercu iz Mojstrane, ki Vas je že leta 1887 spremljal na obisk tistega, na katerega ste »mislili ljubeče vsak čas« in o njem »sanjal sred svetlih dvoran«.

Na Dovjem je že od leta 1873 župnikoval Janez Ažman, Vaš prijatelj in ne le stanovski kolega. Dober in pravičen mož — pa se je vseeno (ali pa prav zaradi svojih vrlin) zameril nekaterim vaškim veljakom. Očitali so mu to in ono, ga celo tožili, tožbo pa izgubili. Župnik je bil tedaj prepričan, da bo za faro najbolje, če se ravna po pravilu, da pametnejši odneha. Sklenil se je umakniti z Dovjega v sosednjo faro Gorje. Tam je skrbel za duhovno pašo ljudi še 21 let, do svoje smrti. Župnijo Dovje je zapustil že pred prihodom novega župnika.

Predstavljam si, kako ste 30. maja 1889 v župnišču na Dobravi sedli za mizo, položili predse bel list papirja, z močno roko prijel za pero in sestavili dopis, ki ga hrani Arhiv ljubljanske nadškofije. Razodeli ste svojo željo in ponudili svoje najboljše sposobnosti z odločno voljo, da pomagate tam, kjer je najbolj potrebno — ne tam, kjer bi bilo lažje. Razmere na Dovjem so Vam bile znane. Odločili pa ste se v zavesti svojega poklicnega poslanstva, kot Vam je velevala vest. Vaš

odnos do težav je bil pač takšen: težave niso zato, da nas uničijo, ampak da jih premagamo in se po njih celo dvignemo. Obilico najrazličnejših izkustev ste si že nabrali v študijskih letih na Dunaju in v Ljubljani, kot kaplan in katehet v Trzinu in župnik na Dobravi. Vaše poznavanje človekove duše se je še kako poglobilo, ko ste (kot sami navajate) šli več kot 1500-krat spovedovat na množično obiskovane Brezje.

Cerkveni predstojniki v Ljubljani niso prav nič oklevali s pisanjem odloka o Vaši nastavitvi za župnika na Dovjem, čeprav so za Dovje povprašali še trije duhovniki. Tudi svetna gosposka v Škofji Loki, ki je tedaj imela še nekaj besede pri duhovniških nastavitvah, se ni nič obirala dati svoje soglasje.

DUŠNI PASTIR ALJAŽ

Kako so Vas sprejeli Dovžani? Slišal sem, da je nekdo opisal slovesnost ob Vašem prihodu. Baje so ljudje zelo pazljivo spremljali nekaj dni pozneje tudi cerkveni obred ob Vašem umeščenju za župnika. Menda so si ta zapis ljudje kar precej prepisovali. Naj mi bo sreča mila, da bi morda kje le še našel tak prepis! Vaš prijatelj, katehet in hudomušni planinski prijatelj ter pisatelj Janko Mlakar

Doslej še neobjavljena fotografija z neke ohceti: morda bo kdo od bralcev lahko identificiral nekatere od svatov na ohceti

je zapisal (Jakob Aljaž, triglavski župnik — Ljubljana 1953, str. 47):

»Ko sem nekaj let po Aljaževi smrti prišel na Dovje, me je vrh klanca nekoliko pred cerkvijo ustavila močna ženska: 'Ali greste gospoda Pečariča obiskat?'

'Da,' ji odgovorim. S srpom v roki se mi je zdela nekam bojevita. 'Sedaj imamo vsaj župnika, ki se méni za cerkev. Aljaž pa ni drugega videl kakor tisti svoj Triglav.' Tako je rekla s trdimi besedami in odšla krepkih korakov po klanecu navzdol. Besede so ji prišle iz sovražnega srca; bile so hude in zelo krivične.

Aljaža sem poznal kot navdušenega planinca, pa tudi kot vestnega duhovnika, ki je bil vnet za lepoto božje hiše.

Ko ste se polotili potrebne obnove župne cerkve, Vam je moralo biti res zelo hudo, ker ste celo sami zapisali, da so bili ljudje »nejevoljni in so godrnjali, rekoč, da jim bom cerkev podrl... Edino zabavljanje sem moral slišati. Bridka izkušnja me je učila, da je neumestno ljudem zoper njih voljo dobroto skazovati in cerkev lepšati... Srce me je bolelo, da so nekateri ljudje raje odšli v Podkoren na žegnanje in ples, kot da bi se slavnosti udeležili...« (Kronika župnije Dovje 1889—1912)

Računi in zapisi od Vašega prihoda na Dovje pa do leta 1895 dokazujejo, da ste v teh letih ves svoj čas in sredstva (denar) porabili le za domačo župnijo. Vsak pošten človek, ki vsaj malo planinsko diha, si lahko samo misli, kako Vam je bilo kdaj pa kdaj presneto težko zdržati doma



in se ne podati tako vabečim goram v naročje. Za premagovanje takih skušnjav je potrebna zares ogromna mera ljubezni. Toda dali ste prednost obnovi obeh cerkva in župnišča, še prav posebej pa obnovi duhovnega življenja. V tem času je bil misijon, so bile birme in sev redno duhovniško delo. Ni bilo malo otrok, ki ste jih krstili, učili in pripravljali na obhajilo in birmo z namenom, da bodo znali pošteno živeti. Veliko je bilo ljubečih parov, ki ste jih Vi požegnali. In koliko ste jih pripravili za pot v večnost in jih tudi spremljali na zadnji poti! O tem govore matične knjige naše župnije. In vse to sami, brez pomočnika, večkrat tudi hudo bolni.

VSESTRANSKO DELAVEN MOŽ

Zakaj sem se ob tem tako razgovoril? Ni bila tista ženska, ki jo je srečal Janko Mlakar, edina, ki je tako mislila o Vas. Zato se ustavljam ob tem vprašanju Vašega pojmovanja duhovnika.

Veliko je o Vas napisanega: kaj vse ste storili kot domoljub, gornik, glasbenik, zbiratelj in zapisovalec ljudskih pesmi, graditelj, — skratka, na vseh pomembnih področjih življenja zaslužen mož. Le o Aljažu kot duhovniku — župniku je zapisanih malo vrstic. Največkrat ste sicer omenjeni kot »triglavski župnik«, toda s poudarkom na pridevniškem vzdevku »triglavski« in ne na samostalniku »župnik«, ki označuje Vaš samostojen poklic.

Mislím, da se motijo in Vam verjetno ne hote delajo krivico tisti, ki si predstavljajo Vaše poklicno duhovniško življenje kot za Vas postransko zadevo, neke vrste sredstvo, da ste mogli izpeljati večino svojih načrtov na drugih področjih svojega delovanja.

Vaši objavljeni spisi (Planinski spomini, Oris mojega življenja, Pevski spomini in drugi) so vsi po vrsti res prijetno branje. V njih se ne hvalite z lastno pobožnostjo, ampak raje poveste kaj veselega. Meni ste zato še bolj všeč. Pogostno prebiranje in premišljevanje imenovanih spisov, upošteva vse tisto, kar ste zapisali v župnijsko kroniko, v kratkih poročilih ob raznih blagoslovitvah, v dopisih na škofijo, v besedilih, izbranih za komponiranje, mi vedno bolj odkriva Vaše čudovito pojmovanje duhovnika ter njegovega pomena za ljudi, med katerimi živi. Vedeli ste, da v župniji Dovje zaradi svojih pogledov in odločitev niste bili vedno in vsakomur priljubljeni. Šli ste mimo tega in s čisto vestjo delali še naprej za blagor ljudstva.

Da, široki in pogledih, toda nikdar dvojni. Farizejščine in hinavščine niste trpeli. Postavili ste si visoke cilje, a niste bili prevzetni. Šli ste tudi v družbo visokih, učenih in kronanih glav, a v korist revnih

kajžarjev, skromnih oglarjev, preprostih pastirjev in drvarjev. Ohranjeno je pričevanje enega od teh hvaležnih Vam faranov: »Njegova požrtvovalnost res ni poznala meja, čepav se je soočil z nerazumljivo trmoglavostjo nekaterih faranov, ki so mu bili po zakonu vesti dolžni pomagati. Sam je dosledno spoštoval pisane in nepisane dolžnosti do njih, njih pravice pa upošteval in izpolnjeval brez ugovora. Prav to njegovo ravnanje mu je odprlo pot do številnih kmečkih preužitkarjev in preužitkaric, ki so na lastni koži (pa še kakol!) občutili nehvaležnost sveta in svojih potomcev. V oporokah in na bolniški postelji so mu izročali svoje prihranke za popravilo cerkve.«

Dovtipov na račun Vašega načina opravljanja duhovniške službe (spoved, maša, pridiga, krščanski nauk) si ne morem razlagati drugače, kot da so posplošeni, nekateri pa kar krivični in celo žaljivi. Spoznavam, kako ste znali biti duhoviti in veseli, tudi šaljivi in zbadljivi, nikoli pa smešni ali celo nesramni. Četudi so Vas izzivali, ste se zadržali in dostojanstveno odbijali napade — in zmagovali. In še vedno zmagujete.

SPOŠTOVANJE DOBRIH PRIJATELJEV

Vaš izreden čut in posluš za pravičnost Vam ni dal miru, da se ne bi neustrašeno potegnili tudi za tolikokrat napačno razumljenega in predstavljenega Goriškega slavčka.

»Ko so prišle na svetlo poezije Sim. Gregorčiča, je nastala znana literarna vojska. Nekateri so ga strastno napadali, drugi smo ga slavili. Iz Brezij gremo k meni na Dobravo, da podpišemo častno adresno in zaupnico Sim. Gregorčiču. Bilo nas je šest duhovnov (Vrhovnik, Žloger, jaz, Berlic, itd.). Neustrašeno sem stal na njegovi strani, dasiravno so letele puščice name.« (PV, 1923, str. 131)

»V sobi imam njegov kip. Vselej se mi milo stoži, kadar ga pogledam. Po mojih mislih bi bil Sim. Gregorčič še mnogo lepih pesmi zložil, če bi mu ne bili kritiki življenja ogrenili in njegovo občutljivo srce tako močno ranili, da je izgubil prosti polet v nebeške višave.« (PV, 1923, str. 147)

Kako spoštljivo je gledala na Vas kot duhovnika pripadnica anglikanske vere F. S. Copelandova, vidimo iz njenega opisa smrtne nesreče Vladimirja Topolovca (1924): »Nazadnje so opustili vsako upanje, da bi mladega plezalca položili k zadnjemu počitku v dolini. Ob vznožju stene je bral pogrebno mašo dobri oče Aljaž, častitljivi župnik z Dovje, ki je sam ljubil gore in Triglav. Blagoslovil in posvetil je steno, da kosti ubogega fanta ne bi ležale v neposvečeni zemlji.« (Čudovite gore, Ljubljana 1985, str. 33)

V Trenti je v Vašem času že pastiroval Jože Abram-Trentar. V večerni uri je na vrhu Triglava iz njegovega srca prikipela imenitna zdravljica: »In slastno sva pila — na zdravje domovine —, na svoje zdravje pa na tvoje zdravje, vrli naš Aljaž!

In kakor je bila vsaka teranova kapljica pristna, čista, neskaljen sok žlahtne trtice, tako so bila pristna, iz dna srca kipeča vsa moja voščila tebi, dragi Aljaž, ljubi Aljaž, in pristna je bila moja hvaležnost do tebe, da si zgradil ta tabor, in ravno tako pristna, čista je gotova zahvala in priznanje vseh dobrih Slovencev okrog in okrog Triglava, da si zgradil tak drzen, imeniten spomenik slovenski zemlji v čast in diko! Sebičnosti nisi poznal, Bogu in domovini si posvetil vse svoje življenje in delovanje — domovino si proslavil širom sveta v njenih zračnih lepotah, Brezmadežni si postavil visoko, visoko na Triglavu, na mogočnem, vzvišenem prestolu svetišče, da bi čuvala vedno nad lepim slovenskim domom.« (Jože Abram: Moja Trenta, Gorica 1972, str. 45 in 46)

ČLOVEK VELIKIH VRLIN

Med tistimi, ki so razumeli Vaše delovanje kot poslanstvo, je nedvomno tudi Oton Župančič. Kako bi mu sicer srce narekovalo tako jedrnato in posrečeno posvetilo za spominsko ploščo:

*Triglavski župnik, ljubil si višine,
po njih si romal, molil, pesmi pel,
premnogo src za njih lepoto vnel,
zdaj ti hvaležno hranijo spomine.«*

Z rajskih višav ste se Vi že osem let smehljali, ko Vam je Glasbena matica iz hvaležnosti odkrila to spominsko ploščo, čudovito delo umetnika Toneta Kralja, krasno upodobitev Vas in Vašega dela. Ni mogla najti primernejšega kraja kot zvonik šmarnogorske cerkve — cerkve nad Vašo rojstno vasjo, cerkve, kjer Vas je že kot majhnega dečka upodobil na sliki v kupoli slikar Matevž Langus; cerkve, kjer ste že kot otrok prepevali s svojim očetom svojo prvo Slavo Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji... Tako lepo, da še zdaj odmeva.

V srce in dušo Vam je pogledal tudi Stan-ko Trobina: »Aljaž je bil skala, iztrgana iz srca Triglava, toda pojoča lepo in mehko melodijo pristno slovenske duše. Bil je iskren in dovtipen verski oče ter sredi planinskega sveta najčistejši božji svečenik, kateremu se je vsa narava globoko razodevala...

Bil je mož velikih vrlin, duha in srca. Odlikovala sta ga neutrudljiva ljubeznivost in odkritosrčna prijaznost do vsakega.« (Slovenski cerkveni skladatelji, Maribor 1972, str. 122 in 123)



V takšno cerkev na Dovjem je pred sto leti prišel Jakob Aljaž za župnika

Kako pa so gledali na Vaše delo Vaši najbližji poklicni sodelavci? Kaplani so vsi do zadnjega bili le malo časa z Vami — in vendar dovolj, da so se Vas radi spominjali in se tudi vračali k Vam na Dovje. To priča med drugim dopisnica Vašega kaplana Franca Pavšiča. V Sori se Vas ob koncu dneva in ves v delovni vnemi spomni Franc Sal. Finžgar ter Vam pošilja pozdrave. S svojo čestitko za Vaše odlikovanje je pohitel tudi dr. Andrej Karlin, tržaško — koprski škof. Anton Medved se Vam s svoje postojanke javlja z opravičilom, ker molči zaradi gradnje neke kapelice. — Samo te štiri kartice, Vam namenjene, mi je do sedaj uspelo iztrgati iz pozabe. Kdo ve, kje je vse tisto, kar je bilo na Vas naslovljeno! Tega je moralo biti veliko. Kam je šlo? Kje so prijateljska pisma Simona Gregorčiča, ki jih sami omenjate? Če so še kje, bi bilo pošteno, da mi jih spomin na Vas pomaga najti, kajti vsaka beseda nekaj odkrije. Beseda, napisana Vam, je Vaša in tudi dragocena za vse, ki bi radi čim več vedeli o Vas, da bo predstava o Vas spet čimbolj resnična.

ALJAŽEVE ZADNJE URE

Vaš dolgoletni pomočnik — kaplan, zelo razgledan duhovnik Franc Pečarič, je sam prijel za plug, ko Vi niste več mogli. Vreden učenec svojega učitelja! Njegovi za-

pisni ne odkrivajo samo lepega stanovskega odnosa, ampak dokazujejo pravo bratško povezanost, globoko obojestransko iskrenost ter spoštovanje.

Že leta 1911 je prišel na Dovje. Ves čas Vam je bil desna roka. Stal Vam je ob strani tudi v vseh tegobah. V Vaši zadnji nadvse mučni bolezni Vam je prinašal največjo tolažbo. Dragocena so njegova pričevanja o Vas, ki jih je že takrat zapisal za nas. Povedo nam, da tudi v času svoje bolezni niste izgubili humorja in ste sredi hudih bolečin zabavali svoje obiskovalce. Vedno svežega duha ste se do konca živo zanimali za vse. Izpolnil je Vaše naročilo: v cerkvi je povedal, da odpuščate vsem, da pa tudi prosite odpuščenja vse, ki ste jih morda kdaj razžalili...

Ob Vašem odhodu iz te tako čudovite doline solz je v Kroniko zapisal: »Bolnik je nepremično zrl proti nasprotni strani pri peči, kjer je visela slika Križanega, kolcanje je ponehalo, dihanje — prej silno težko — je postajalo vedno bolj redko — in slednjič je blagi gospod popolnoma mirno brez vsakega boja zaspal. Bilo je dne 4. maja 1927 zjutraj točno ob dveh.« (Kronika 1926—1951)

Veliko lepega so o Vas, spoštovani g. župnik, napisali ljudje, vajeni peresa in

spretni v odkrivanju dogodkov, vrednih spomina. Vsem tem se zahvaljujem.

Najin današnji pomenek je le eden izmed mnogih. Nisva se pogovarjala preveč po zgodovinsko, ampak bolj mi je šlo za to, da vsaj nekoliko odkrijem tiste najbolj notranje vzgibe, ki so Vam vodili vedno snujočega in do konca mladostno zagnanega duha.

Vesel sem, ker se z Vami pogovarjajo še mnogi drugi, predvsem mladini dobro hoteti ljudje, ki bodo tudi opisali svoje pomenke.

Moje oči gledajo taisti košček raja, ki ste ga občudovali Vi; v svoje roke jemljem stvari, ki so jih držale Vaše roke; in moje srce doživlja blagodat Vaših udejanjenih zamisli.

Vsak dan stopam mimo Vašega počivališča ob vratih v zakristijo dovške cerkve in ne srečujem le Vašega spomina, ampak živo čutim osrečujočo bližino Vaše ljubezni do človeka, ljubezni, nad katero smrt nima nobene moči in gre zmagovito preko groba.

Rad sem Vaš učenec, kaplan in vsaj v nekaterih stvareh tudi naslednik, ker čutim, da ste z menoj in našim ljudstvom. Spet nam pomagajte iskati in najti prave poti.

PRED DESETIMI LETI SO NAŠI STALI NA VRHU EVERESTA

»SEDIVA PRI KITAJSKI PIRAMIDI...«

MARJAN RAZTRESEN

Dne 13. maja mineva deset let, odkar sta na vrhu najvišje gore sveta, na Mount Everestu stala kranjska alpinista Nejc Zaplotnik in Andrej Štremfelj. Bila sta prva Jugoslovana, ki sta splezala na »streho sveta«, njima pa so dva dni pozneje sledili še Stane Belak-Štrauf, Stipe Božić in Ang Phu. Vsi so priplezali na vrh po novi, jugoslovanski smeri, ki še zdaj velja za enega od najtežjih pristopov na Everest. Da bi si osvežili spomin na ta dogodek, o katerem je takrat govorila vsa Slovenija, a ne samo nekaj dni, kot je navada po kakšnem športnem uspehu naših, ponatiskujemo iz knjige »Kruta gora« (Cankarjeva založba, 1979) nekaj odstavkov, ki avtentično pripovedujejo o trenutkih zmage. (Op. ur.)

* * *

Ledenik Kumbu, ki se rojeva na spodnjih pobočjih Everesta in Lotseja in umira nekaj dni hodá nižje, se je v nedeljo, 13. maja 1979, zbudil obsijan s soncem. Kamor je seglo oko, je bilo jasno in po temno

modrem nebesu se ni sprehajal niti en sam oblak.

Toda nekaj ur prej so ljubljanskima radioamaterjema sporočili v bazni tabor na ledeniku Kumbu, da se je prejšnji dan začel v Bengalskem zalivu monsun. Nobenega dvoma ni, da bo od tod nadaljeval svojo pot proti Himalaji, ki jo bo dosegel morda čez teden, morda šele čez nekaj tednov.

Zdaj ni bilo več šale; medtem ko smo lahko poprej računali le na vremenske muhe, ki bi lahko preprečile napredovanje proti vrhu gore, je bilo treba odsej računati na trajnejše poslabšanje vremena, ki bi zanesljivo preprečilo zmagoviti pohod na vrh.

Zdaj je bilo treba pohiteti. Če fantje ne bi prišli na vrh do začetka monsuna, bi se morali vrniti v domovino brez zmage. Zgodaj zjutraj, kmalu po prvem svitu, so odšli iz petega višinskega tabora proti vrhu Andrej in Marko Štremfelj in Nejc Zaplotnik, vsi trije iz Kranja. Bili so odlično pripravljeni in sposobni priti na vrh, če jim le vreme ne bi preveč nagajalo — in če se proti njim ne bi zarotilo še kaj drugega, na kar niso mogli računati.